

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 15. júní 2023
Málsnúmer: 202305-0054
LA/SS

Efni: Umsögn um matsskyldu uppbyggingu hótels og baðstaðar við Reykholt í Þjórsárdal

Vísað er í tölvubréf frá Skipulagsstofnun, dags. 17. maí 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um hvort framkvæmd Rauðukamba ehf. við uppbyggingu hótels og baðstaðar við Reykholt í Þjórsárdal sé háð mati á umhverfisáhrifum eða ekki.

Fyrirspurn um matsskyldu hefur áður verið send til Skipulagsstofnunar árið 2018 og árið 2019 ályktaði stofnunin um að framkvæmdin skyldi ekki matsskyld. Í kjölfar deiliskipulagsbreytingar og friðlýsingar í Þjórsárdal hefur ný matsskyldufyrirspurn verið unnin.

Ekki var óskað eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar um tilkynninguna árið 2018 og stofnunin hefur því ekki áður veitt umsögn um matsskyldu framkvæmdarinnar. Stofnunin hefur þó veitt umsagnir um skipulagstillögur er varða áformin sem og um friðlýsingu Þjórsárdals og stjórnar- og verndaráætlun friðlýsta svæðisins,

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér uppfærða tilkynningu og vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

Almennar athugasemdir:

Náttúrufræðistofnun hefur ekki áður veitt umsögn um matsskyldu framkvæmdarinnar og þó nokkrar breytingar hafa orðið á áformunum síðan upphaflega tilkynningin og álit Skipulagsstofnunar lá fyrir. Sumar breytingarnar eru óneitanlega til bóta en aðrar sem meiri óvissa er um. Upplýsingar um framkvæmdina og umhverfisáhrif hennar eru orðin umtalsvert skýrari þó nokkur atriði þurfi að útskýra betur eins og vikið er að á eftir.

Ein stór forsendubreyting hefur orðið síðan framkvæmdin var fyrst tilkynnt, sem er sú að áætlað framkvæmdasvæði er nú staðsett innan marka friðlýsts svæðis, sem er landslagsverndarsvæði. Vissulega gerir friðlýsingin ráð fyrir áformaðri uppbyggingu við Reykholt en engu að síður þarf að rýna alla þætti framkvæmdarinnar með tilliti til þess hvernig þeir samræmast almennum markmiðum friðlýsingarinnar um verndun landslags og jarðminja. Afstaða Náttúrufræðistofnunar er sú að framkvæmdin í eðli sínu samræmist þeim markmiðum ekki að öllu leyti vegna þess að framkvæmdin veldur að mati Náttúrufræðistofnunar óafturkræfu raski á jarðminjum og breytir náttúrulegu landslagi, og það almennt séð stangist á við hlutverk landslagsverndarsvæða. Það rask á m.a. við um jarðminjar sem falla undir ákvæði laga um náttúruvernd nr. 60/2013 um sérstaka verndun (61. grein) þ.e.a.s. gervigíga en einnig eru Rauðukambar sjálfir áhugaverðir í jarðfræðilegu tilliti þótt þeir falli ekki undir lagaákvæðið. Móbergssfjöll með súra bergganga eins og Rauðukambar eru, eru ekki algeng á landinu og nær alltaf tengd megineldstöðvum. Verndargildi þeirra er því óumdeilanlegt þó það hafi ekki gaumgæfilega verið metið í samanburði við sambærilegar jarðminjar annars staðar, og einnig

hafa Rauðukambar gildi fyrir landslag svæðisins, sem einnig hefur ekki verið lagt sérstakt mat á.

Heimildin fyrir uppbyggingunni í Rauðukömbum í friðlýsingarskilmálum liggur þó óneitanlega fyrir og í ljósi þessa er grundvallaratriði að ákvarðanataka um einstaka þætti framkvæmdarinnar svo sem umfang, hönnun og staðsetningu sé rýnd með tilliti til þess að dregið sé sem mest úr neikvæðum áhrifum sem samræmast illa markmiðum friðlýsingarinnar. Vikið er að því í umfjöllun um einstaka framkvæmdaþætti hér á eftir.

Þegar upprunalega matsskyldufyrirspurnin var unnin lá endanleg útfærsla baðlóna ekki fyrir. Nú er hún fyrir hendi og í kjölfarið hefur sú breyting orðið á framkvæmdinni að byggingarmagn hefur aukist um 500 m² frá samþykktu deiliskipulagi. Sömuleiðis hefur áætlað baðlón stækkað mikið eða um 500 m² sem er um tvöföldun. Með þessum breytingum á framkvæmdinni er nokkuð öruggt að rask muni aukast í heildina. Fram kemur að framkvæmdaraðilar telji að ásýndaráhrif muni ekki aukast því stærra hlutfall byggingar verði grafið inn í fjallið miðað við upprunalega tillögu og umfang í sneiðingu minnka. Hins vegar er líklegt að ásýndaráhrif frá stækkuðu baðlóni aukist.

Önnur breyting á framkvæmdinni varðar nýtingu á heitu vatni. Nú verður jarðhitavatni safnað úr borholu sem tengist Rauðukambahveri með skáborun í stað þess að nýta yfirborðsafrennsli úr hvernum. Þetta á að skila sér í minni upptöku af hveravatni sem og minna raski á yfirborði hversins og því um jákvæða breytingu að ræða.

Önnur jákvæð breyting er að yfirfallsvatni úr yfirfallslóni verður ekki lengur veitt í læk sem rennur frá svæðinu heldur dælt í niðurrennslisholu. Nákvæm staðsetning holunnar liggur þó ekki fyrir.

Þá hefur orðið breyting á hver aðalvalkostur er varðandi svæði fyrir bílastæði og gestamóttöku. Svæðið við Selhöfða er nú aðalvalkostur í stað svæðis við Þjórsárdalsveg (svæði B) sem var eina svæðið sem var til skoðunar í fyrri matsskyldufyrirspurn. Síðarnefnda svæðið er staðsett innan um gervigíga sem falla undir ákvæði laga um náttúruvernd nr. 60/2013 um sérstaka verndun (61. grein) og sem forðast ber að raska eins og kostur er. Það er því jákvæð breyting að horft sé frekar til að staðsetja bílastæðið og þjónustusvæðið við Selhöfða og styður Náttúrufræðistofnun eindregið þann valkost umfram svæði B. Í breytingu á aðalskipulagi í tengslum við uppbyggingu þjónustumiðstöðvar við Selhöfða er gert ráð fyrir nýjum aðkomuvegi að hótelinu í Reykholti sem ætlað er að nota til að flytja gesti. Í umsögn sinni um skipulagsbreytinguna taldi Náttúrufræðistofnun að nýr vegur myndi raska náttúruminum þar sem hann myndi liggja í gegnum gervigíga sem og hafa áhrif á landslags friðlýsta landslagsverndarsvæðisins. Frekar ætti að horfa til þess breyta legu nýja vegarins þannig að hann liggi norður fyrir gervigígana og nær Sandá. Einnig að loka Þjórsárdalsvegi ef af því verður að nýr vegur sé lagður. Óþarfi er að viðhalda tveimur vegum. Að mati Náttúrufræðistofnunar er það algjört forgangsmál að hlífa gervigígum fyrir raski. Annað gengur gegn markmiðum friðlýsingarinnar og leggst stofnunin því gegn því að nýr vegur sé lagður í gegnum gíganna.

Í umfjöllun um umhverfisáhrif framkvæmdarinnar í kafla 4 kemur fram að framkvæmdaaðili metur áhrif framkvæmdarinnar á jarðminjar og landslag óverulega neikvæð en staðbundin. Náttúrufræðistofnun tekur ekki undir það og telur áhrifin vera frekar talsvert neikvæð í ljósi rasks á Rauðukömbum og jafnvel verulega neikvæð ef áform um framkvæmdasvæði B og aðkomuveg gegnum gervigíga verða fyrir valinu.

Athugasemdir um einstök efnisatriði í tilkynningunni:

Það mætti gefa betri upplýsingar með framsetningu á kortum um staðsetningu tiltekinna mannvirkja sem geta valdið raski. Þar má nefna hreinsistöð fyrir afrennslisvatn, hvar verður hún staðsett með tilliti til borhola? Einnig segir á bls. 39 að út frá hæðarlínunum megi álykta að afrennslu frá siturbeði muni renna suður út dalinn og ekki á átt að vatnsverndarsvæðinu. Þetta er mikilvægt að vita með vissu og þekkja þarf grunnvatnsrennslu svæðisins vandlega.

Einnig vantar umfjöllun um staðsetningu á kaldavatsborholu. Verður hún innan vatnsverndarsvæðis.

Nákvæm staðsetning 53 hektara svæðis austan og vestan við Reykholt þar sem mögulegt er að dreifa seyru á kemur heldur ekki fram. Fram kemur að það svæði sé í nálægð við gervigíga. Gott væri að sjá áformaða staðsetningu þess á korti.

Fram kemur á bls. 38 að lega lagna fyrir vatn og fráveitur liggi ekki fyrir. Sama á væntanlega við um legu raflagna og ljósleiðara sem líklega verða að stórum hluta lagðir í jörðu. Erfitt er að leggja mat á umfang og eðli rasks vegna þessara lagna meðan óvissa er um staðsetningu þeirra. Tryggja þarf góðan frágang.

Fram kemur að þegar grafið verður inn í Rauðukamba vegna hótélbyggingar muni mikið magn af lausum jarðefnum koma til. Ekki kemur fram hvar það efni verður geymt á framkvæmdatíma. Þá getur það efni að hluta til hentað við landslagsmótun og frágang í Rauðukömbum m.a. til að loka sýnilegum sárum. En er það efni sem nýtist einnig í aðrar framkvæmdir t.d. vegagerð. Og þegar þörf er á viðbótarefni, í hvaða námur verður það sótt?

Samantekt

Þá er jákvætt að framkvæmdaraðilar taki fram að áformuð uppbygging og rekstur leggi áherslu á náttúruvernd og sjálfbærni og að stefnt sé að vistvottun bygginga. Mikilvægt er að slíkum áherslum sé fylgt eftir að fullu og af vandvirkni til að bæta upp það rask sem framkvæmdin veldur á verðmætum náttúruminum og landslagi.

Eins og áður sagði er Náttúrufræðistofnun þó ekki sammála mati framkvæmdaraðila um áhrif á jarðminjar og landslag og telur að þau áhrif samræmist ekki nægjanlega vel markmiðum friðlýsingar landslagsverndarsvæðisins.

Greinargerð tilkynningarinnar er ítarleg og fyrir utan þau atriði sem nefnd eru hér í kaflanum að framan eru upplýsingar um framkvæmdina og væntanleg umhverfisáhrif hennar skýrar og greinargóðar. Hvort fullt mat á umhverfisáhrifum muni bæta miklu við þá greiningu sem þegar hefur átt sér stað er ósennilegt en gæti þó t.a.m. leitt af sér nákvæmara mat á verndargildi

jarðminja og landslags. Langt samráðsferli hefur þegar farið fram í tengslum við skipulagsbreytingar og t.d. flestar ábendingar Náttúrufræðistofnunar um framkvæmdina þegar komið fram meðal annars í þessari umsögn. Óvíst er að umhverfismatið myndi bæta miklu við þá endurgjöf þó vissulega fái fleiri aðilar tækifæri til að veita álit sitt.

Engu að síður getur Náttúrufræðistofnun ekki horft fram hjá því að þrátt fyrir margar breytingar á framkvæmdinni sem eru til bóta þá er staðsetning framkvæmdarinnar innan friðlýsts svæðis, umfang hennar er töluvert og áhrif hennar á jarðminjar og landslag með verndargildi óafturkræf og neikvæð. Út frá þeim grundvallaratriðum og vægi þeirra má vel rökstyðja að framkvæmdin eigi erindi í mat á umhverfisáhrifum.

Virðingarfyllst,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs